

внутрішньому ринку та стимулювання вітчизняного виробництва, економічного зростання і зайнятості; забезпечення більшої частки заощаджень та збережень у вигляді банківських депозитів, пенсійного фонду та страхових внесків; генерування головної частини податкових поступлень до бюджетної системи; збереження соціального спокою та соціальної стабільності у суспільстві.

Таким чином, середній клас виконує важливу системоутворюючу роль в забезпеченні соціально-економічного розвитку держави і, на думку автора, є підстави для включення цієї характеристики до структурних складових оцінювання та забезпечення її соціального розвитку. Це, хоча й вступає у певний консонанс з компонентою доходів і витрат населення, але лише частково, маючи при цьому значно вагомніше доповнююче значення, аніж дублюючу характеристику.

У багатьох дослідженнях з проблем регулювання соціальної сфери окремим важливим параметром ефективності державної політики вважається людський капітал або людський потенціал. Здебільшого наводяться аргументи, що конкурентоспроможність національного господарства на сучасному постіндустріальному етапі розвитку світової економіки все більше визначають такі чинники як здатність до інновацій та впровадження нових технологічних досягнень, що залежать від стану людського потенціалу країни. Натомість умови різкого зниження соціальної захищеності населення, погіршення якості зайнятості та фінансування соціальних сфер чинять негативний вплив на людський потенціал, створюючи реальну загрозу національній безпеці, включно з загостренням проблем бідності, соціальної ізоляваності, деградації територій.

Як вже зазначалося, ми не заперечуємо важливість реалізації такої стратегічної мети як формування та ефективне використання людського капіталу. Це важливо як для функціонування держави –

складної соціально-економічної системи, так і заради зміцнення конкурентоспроможності її господарського комплексу. Але включення цієї важливої комплексної характеристики лише однією з складових процесу соціального розвитку видається недостатнім, тому й неправомірним. Це, скоріше, головне завдання, яке потрібно реалізувати в ході провадження комплексної соціальної політики держави.

Висновки з проведеного дослідження. За результатами узагальнення теоретико-методологічних засад системного підходу до формування соціальної політики наведено на рис. 2. авторський погляд на компонентно-структурну модель системи соціального розвитку держави. Такий підхід дозволяє аналізувати не лише ефективність системно-структурних елементів соціального зростання, але й динамічно-структурних складових, зміна яких, власне, і визначає соціальний розвиток держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дж. Ван Гиг. Прикладная общая теория систем / Гиг Дж., Ван пер. с англ. – М.: Мир, 1981. – 336 с.
2. Черняк Ю.И. Информационное управление / Ю.И. Черняк. – М.: Наука, 1974. – 184 с.
3. Острейковский В.А. Основы теории систем: основные положения и методы теории систем / В.А. Острейковский. – Обнинск: Обнинский институт атомной энергетики, 1987. – 116 с.
4. Сурмин Ю.П. Теория систем и системный анализ: учеб. пособие / Ю.П. Сурмин. – К.: МАУП, 2003. – 368 с.
5. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія / [за ред. З. С. Варналія]. – К.: НІСД, 2007. – 768 с.
6. Богомолов В.А. Экономическая безопасность: учеб. для студентов ВУЗов / В.А. Богомолов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 303 с.
7. Вечканов Г.С. Экономическая безопасность: учеб. для вузов / Г.С. Вечканов. – СПб.: Питер, 2007. – 384 с.
8. Экономическая безопасность России: общий курс: учебник / [под ред. В. К. Сенчагова]. – 2-е изд. – М.: Дело, 2005. – 896 с.

УДК 339.13.025

Катана А.В.

*старший викладач кафедри економіки підприємства
Чернівецького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету*

РЕГУЛЮВАННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ НА ДЕРЖАВНОМУ РІВНІ

Стаття присвячена дослідженню регулювання якості продуктів харчування. Дане регулювання, у першу чергу, повинно здійснюватися на державному рівні. Використовуючи зарубіжний досвід, Україна має можливість створити систему регулювання якості продуктів харчування, що дозволить їй результативно функціонувати на міжнародному ринку.

Ключові слова: ринок продовольчих товарів, регулювання ринку продовольчих товарів та регулюючі органи, способи регулювання, безпека ринку продовольчих товарів.

Катана А.В. РЕГУЛИРОВАНИЕ КАЧЕСТВА ПРОДУКТОВ ПИТАНИЯ НА УРОВНЕ ГОСУДАРСТВА

Статья посвящена исследованию регулирования качества продуктов питания. Такое регулирование, в первую очередь, должно осуществляться на уровне государства. Используя зарубежный опыт, Украина имеет возможность создать систему регулирования качества продуктов питания, что позволит результативно функционировать на международном рынке.

Ключевые слова: рынок продовольственных товаров, регулирование рынка продовольственных товаров и органы регулирования, способы регулирования, безопасность рынка продовольственных товаров.

Katana A.V. REGULATION OF QUALITY FOOD AT THE NATIONAL LEVEL

The article investigates the regulation of food quality. This regulation should be carried out primarily at the state level. Using international experience Ukraine has the ability to create a system of quality control of food products, enabling it to function effectively in the international market.

Keywords: food market, food market regulation and regulators, methods of control, security market foodstuffs.

Постановка проблеми. Якість продукції є однією із основних характеристик під час реалізації торговельних відносин. У розвинутих країнах світу якість продукції розглядається як національна ідея та є основною характеристикою торгівлі на національному та міжнародному рівні. Разом з тим якість продуктів харчування відповідає за національну безпеку загалом і характеризує їхню конкурентоздатність у формуванні торговельних взаємовідносин у міжнародній торгівлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «якість» цікавила вчених з давніх часів, зокрема відомі філософи та економісти звертали увагу як на її загальнопізнавальні аспекти, так і соціально-економічний зміст (Арістотель, К. Маркс, К. Ісікава та ін.). Зарубіжними фахівцями (С. Вольф, Л. Ревенко, П. Хубнер) і вітчизняними спеціалістами (В. Артиш, П. Лайко) зверталась увага на питання якості продовольчої сировини, що зумовлено тенденціями до глобалізації продовольчого ринку.

Також дана проблематика в загальних її обрисах висвітлена у працях таких вчених, як О. Амосов, Г. Атаманчук, В. Бакуменко, В. Горбуліна, А. Дегтяр, В. Корженко, О. Супруна, Г. Одінцова і ін.

Постановка завдання. Проте постійний розвиток ринку продоварів спонукає до подальшого та більш ґрунтованого дослідження взаємовідносин у сфері торгівлі продоварями та впливу на неї органів державного регулювання.

Виклад основно матеріалу дослідження. Суб'єктивний аспект якості продовольства на початку ХХІ ст. став вагомим чинником впливу на розробку механізмів державного регулювання обігу продовольства, запровадження яких має забезпечити: створення умов для задоволення наявних і ймовірних потреб споживачів; конкурентоспроможність вітчизняної продовольчої продукції на світовому ринку; біологічну та продовольчу безпеку всередині країни.

Український ринок продоварів характеризується відсутністю стрижневого відношення до якості продуктів харчування як під час торгівлі, так і під час споживання. Навіть враховуючи те, що український споживач, в переважній своїй більшості, схильний довіряти вітчизняному продукту і виробнику, можна припустити, що держава і вітчизняний бізнес абсолютно не дбають про якість свого товару, ігноруючи її як критерій. Такі негативні характеристики говорять про існування загрози здоров'ю та безпеці нації в майбутньому [2].

Головним критерієм для споживання та бізнесу на українському ринку продоварів залишається ціна. Норми безпеки, які повинні міститися в державних стандартах, залишаються незмінними вже тривалий час, зусилля вітчизняних стандартизаторів і споживачів ігноруються державними інститутами. Для порівняння, країнами Європейської спільноти протягом її існування було прийнято та впроваджено 22 Директиви, що відносяться до регулятивних документів, що впливають як на внутрішній ринок країн-учасниць, так і на зовнішні взаємовідносини.

Український державний контроль не в достатній мірі регулює як випуск вітчизняної низькоякісної продукції, так і ввіз на територію України товарів сумнівної якості, що, в першу чергу, стосується продуктів харчування та напівфабрикатів. Все це відбувається на фоні існування досить розвинутої системи стандартизації, метрології і сертифікації та наявності відповідних кадрів.

Однією з основних причин, через яку знижується якість продуктів харчування, можна вважати ви-

користання дешевої сировини для їх виробництва, скорочення технологічних циклів і використання високотехнологічного обладнання. В зв'язку з цим у розвинутих країнах існує багаторівнева система захисту населення від недоброякісного товару, створюючи тим самим безпеку через контроль якості.

Основним регулятором закордонного ринку продуктів є система сертифікації продуктів якості. У свою чергу, в Європейському Союзі діє Постанова ЄС «Про екологічне землеробство і відповідне маркування сільськогосподарської продукції і продуктів харчування», яка передбачає контроль якості на всіх етапах виробництва і переміщення. Маркування товарів знаком СЕ означає його відповідність жорстким вимогам директив відповідності. Товар без цього маркування не допускається на ринок, і воно є обов'язковим для всіх суб'єктів діяльності Європейського Союзу [1].

В цьому аспекті існує певна загроза для не розвинутих країн, до яких відноситься і Україна. Як наслідок, продукція, яка не відповідає вимогам ЄС, знайде свій ринок збуту у нерозвинутих країнах, зокрема в Україні. Оскільки система контролю якості і безпеки продуктів харчування потребує значних коштів та затрат природно, що в розвинутих країнах процес є набагато досконалішим і жорсткішим. І, як наслідок, відбувається більш досконале забезпечення умов, які впливають на тривалість життя та зменшують рівень тяжких захворювань у розвинутих країнах.

Загалом українська система стандартизації недостатньо відповідає міжнародним нормам. В Україні контроль якості продуктів харчування за всіма можливими забруднюючими речовинами, генетично модифікованими складовими знаходиться на досить низькому рівні. Необхідно відмітити слабкі повноваження і можливості громадських органів контролю, а вся система не може базуватися тільки на державному фрагменті.

Практика розвинених країн свідчить про створення ефективною системи контролю, яка базується на сертифікації виробника, в першу чергу, та на контролі якості продукції, яку він виробляє. Сертифікації піддається ґрунти, де вирощується сировина, обладнання, технологічне обладнання, кадри, транспортування, торговельна мережа та багато інших аспектів діяльності підприємства. Отже, діє ефективний системний багаторівневий контроль на кожному етапі: від виробництва до реалізації. Слід відмітити, що в деяких країнах ЄС, наприклад, Великобританії, підприємство не має права брати участь у державному замовленні, якщо воно не сертифіковане, а до сертифікації у більшості країн Європейського Союзу долучаються вітчизняні організації.

Враховуючи те, що питання безпеки населення безпосередньо залежить від якості харчової продукції, найактуальнішим питанням сьогодення є створення належної законодавчої і нормативної бази, інфраструктури, інформаційної мережі, ефективного ринкового нагляду з урахуванням міжнародної та європейської практики.

З огляду на міжнародну співпрацю та залучення України до міжнародної спільноти механізм обов'язкової сертифікації необхідно замінювати у відповідності до директив ЄС. Перехід від обов'язкової сертифікації до європейської (міжнародної) моделі оцінки відповідності має супроводжуватися скоординованою роботою щодо створення на законодавчому, нормативному та інфраструктурному рівні ефективною системи контролю за якістю та безпекою продукції, в тому числі і харчової.

Проблема якості продукції та послуг національного виробника грає першочергову роль у визначенні рівня життя в країні, її конкурентоспроможності на міжнародному ринку, стабільності національної валюти, тобто є чинником національної безпеки [4]. Впровадження систем управління якістю спонукає організацію до вивчення, задоволення та передбачення потреб споживача, дисциплінує працювати «строго за регламентами», чітко розподіляє відповідальності та повноваження, тобто ліквідує дублювання функцій і пов'язані з цим витрати, має попереджувачий ефект, ліквідує причини невідповідностей (а не лише самі невідповідності), що збільшує ефективність роботи тощо.

Системи управління будь-якого підприємства, чи організації не може ефективно функціонувати у відірваності від систем вищого порядку, наприклад, систем управління міністерств, органів виконавчої влади регіону, решті соціальних і політичних систем управління у державі взагалі. Конкурентоспроможність підприємств визначається якістю влади.

Розвинуті країни світу постійно удосконалюють системи управління органів виконавчої влади. Сучасне розуміння конкурентоспроможності частіше пов'язують із знаннями персоналу та корпоративними знаннями організації. Тобто відставання досконалості систем управління державного рівня в Україні від, скажімо, європейських аналогів є одним із основних негативних факторів впливу на конкурентоспроможність країни.

Отже, для гідного вступу України до європейської спільноти та підвищення безпеки продуктів харчування для споживачів та спрощення торгівлі шляхом проведення реформ та модернізації санітарної і фітосанітарної сфери, потрібно:

– Використання контролюючими комісіями Кодексу Аліментаріус.

– Здійснювати порівняльну оцінку системи санітарного та фітосанітарного контролю в Україні.

– Здійснювати перегляд переліку заходів, що потрібно вжити для поступового наближення до норм законодавства ЄС у сфері санітарного та фітосанітарного контролю та відповідних інституцій, зі створенням часових графіків та механізму фінансування.

– Проводити порівняльний аналіз законодавства ЄС та України у сфері гігієни продуктів харчування, у т. ч. обробки харчових продуктів. У разі необхідності розробити заходи щодо гармонізації законодавства у зазначеній сфері, а також план їх фінансування.

– Забезпечити прогрес у наближенні до законодавства ЄС у сфері відстеження харчового ланцюга «від поля до столу»; загальних принципів та вимог до безпеки продуктів.

– Забезпечити перевірку мережі державних лабораторій та визначити державні метрологічні лабораторії у санітарній та фітосанітарній сфері з особливою увагою до забезпечення необхідним обладнанням і належними методами аналізу (тестування залишків), а також підготовці до їхньої акредитації відповідно до стандартів ISO.

– У світлі досягнутого прогресу по викладених вище заходах, спільно визначити кроки щодо угод по санітарії та фіто санітарії.

– Забезпечити ефективну діяльність незалежних та компетентних установ нагляду відповідно до міжнародно визнаних стандартів [1].

Загалом основною розбіжністю у вітчизняному та європейському законодавстві є відношення до таких категорій, як якість та безпека продукту. В країнах ЄС якість харчових продуктів – це категорія суто ко-

мерційна, яка не підлягає контролю з боку держави. В Україні якість та безпека харчових продуктів єдине ціле і тільки в такому разі продукція відповідає вітчизняним стандартам. Важливим є збереження українських смакових і технологічних традицій.

Основні напрямки Європейської концепції забезпечення безпеки харчових продуктів такі: виробник несе повну фінансову і юридичну відповідальність за безпеку продукції, яку він виготовляє, та обов'язкове введення системи НАССР. Відсутність в Україні належної виробничої практики та системи НАССР є однією з основних перешкод в гармонізації санітарних норм і державних стандартів щодо європейських вимог [5].

Кроки, необхідні для успішного впровадження систем НАССР в Україні:

- створення адекватної системи контролю та безпечності харчової продукції;
- гармонізація нормативно-правових актів;
- міжнародне визнання національної системи НАССР;
- акредитація в міжнародних спілках.

Найпоширенішими помилками розробників нормативної документації, вітчизняних виробників є помилки, які пов'язані з обґрунтуванням дозволу застосування конкретних харчових добавок.

У сучасних умовах метою прямих державних виплат в аграрному секторі у розвинених західних країнах є не стільки стимулювання виробництва, скільки рішення соціальних завдань – підтримка рівня доходів фермерів, постачання населення доступними продуктами харчування, розвиток сільських територій та аграрної інфраструктури, проведення природоохоронних заходів. У цьому є зміст сучасної Спільної аграрної політики (САП) Європейського Союзу [5].

Спільна аграрна політика ЄС була започаткована в 1957 р. Римським договором, підписаним шістьма країнами (ФРН, Францією, Італією, Нідерландами, Бельгією і Люксембургом), в якому йшлося про утворення Європейського Союзу.

Згідно зі ст. 33 Договору про створення Європейського Союзу одними з головних цілей Спільної аграрної політики є постачання населенню аграрної продукції за прийнятними цінами та збільшення доходів селян, насамперед за рахунок підвищення доходів сільгоспвиробників у розрахунок на душу населення й забезпечення їм життєвого рівня, порівняного з міським.

При цьому Європейський Союз щорічно витрачає більше 40 млрд євро на реалізацію САП, тобто 45% свого бюджету, у той час як внесок сільського господарства у валовий внутрішній продукт ЄС становить тільки близько 2%. При цьому із всіх витрат ЄС на проведення Спільної аграрної політики 80% йдуть на дотації для підтримки цін і доходів селян. Тільки в Німеччині сума виплат селянам з держбюджету, крім платежів із Брюсселя, становить більше 5 млрд євро, з яких близько 80% витрачається на соціальне забезпечення селян [1].

Підтримка високих цін всередині ЄС – один з найдорожчих шляхів субсидування доходів, тому було ухвалене рішення про деяке зниження цін. Так, наприклад, уведені прямі доплати фермерам у випадку неперевищення досягнутого попереднього рівня виробництва ними продукції. Державні виплати здійснюються з розрахунку на гектарів землі або на голову худоби в несприятливих умовах виробництва [3].

На сьогоднішній день постали питання державного технічного регулювання в області підтвердження відповідності і стандартизації, оскільки від їх рішен-

ня залежить ступінь підготовки наших підприємств до жорстких конкурентних умов існування на ринку. Це, в першу чергу, – створення національних стандартів, які гармонізовані з міжнародними та європейськими, в області підтвердження відповідності та безпечності продукції, розроблення та введення в дію технічних регламентів.

Висновки з проведеного дослідження. Активність підприємств з розроблення та впровадження систем управління якістю за останні роки значно збільшилась. Це обумовлено не тільки політикою в області якості, але й розумінням необхідності високого рівня управління виробництвом при входженні на міжнародний ринок та вимогам європейського співтовариства та найближчих географічних сусідів.

Отже, добре розроблена та організована система регулювання якості харчових продуктів, яка може і повинна забезпечувати високу їхню якість і безпечність, створюватиме умови для підвищення взаємної довіри і створення цивілізованого ринку в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Інформаційно-аналітична записка Міністерства економіки України «Стан економічної безпеки України в I півріччі 2008 р.» (випуск 10). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.me.gov.ua.
2. Маренич М.М. Якість продтоварів [Текст] / М.М. Маренич, С.В. Аранчій, Н.С. Марюха / Контроль якості і безпека продуктів харчування в ЄС. Міжнародне законодавство в галузі харчового ланцюжка і потенціал України відповідності даним стандартам. – Київ. – 2010. – 44 с.
3. Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження методики розрахунку рівня економічної безпеки України» № 60 від 02.03.2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.nau.ua/>.
4. Одинцов М.М. Механізми регулювання розвитком продовольчого ринку // Ефективна економіка. – [Електронний ресурс] / М.М.Одинцов. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/>.
5. Олійник Т.І. Державна підтримка аграрного сектору економіки України [Текст] / Т.І.Олійник // Економіка АПК. – 2009. – № 7. – С. 80–85.
6. Офіленко Н.О. Ринок і ресурси споживчих товарів. – [Електронний ресурс] / Н.О. Офіленко. – Режим доступу : <http://pidruchniki.ws/15840720/>

УДК 338

Кісь С.Я.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри теорії економіки та управління

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Кісь Г.Р.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри менеджменту і адміністрування

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Голяк М.І.

студент

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

ФОРМУВАННЯ ТІНЬОВОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ МАКРОЕКОНОМІЧНИМИ СУБ'ЄКТАМИ

У роботі проведено групування причин тінізації економіки за ознакою їх відношення до суб'єктів національного господарства. На основі аналізу функцій макроекономічних суб'єктів досліджено їх вплив на формування тінювого сектору економіки України. Сформувано схему тінювого кругообігу доходів і витрат з використанням чотирьох секторної моделі.

Ключові слова: тінюва економіка, макроекономічні суб'єкти, податкове навантаження, прожитковий мінімум, кругообіг доходів і витрат.

Кись С.Я., Кись Г.Р., Голяк М.И. ФОРМИРОВАНИЕ ТЕНЕВОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИМИ СУБЪЕКТАМИ

В работе проведена группировка причин тенизации экономики по признаку их отношения к субъектам национального хозяйства. На основе анализа функций макроэкономических субъектов исследовано их влияние на формирование теневого сектора экономики Украины. Сформирована схема теневого кругооборота доходов и расходов с использованием четырех секторной модели.

Ключевые слова: теневая экономика, макроэкономические субъекты, налоговая нагрузка, прожиточный минимум, кругооборот доходов и расходов.

Kis' S.Ya., Kis' G.R., Golyak M.I. THE FORMING OF UKRAINE ECONOMY SHADOW SECTOR BY MACROECONOMIC PLAYERS

The article deals with the shadow economy reasons bunching according to their relationships to national economy players. On the basis of macroeconomic players functions the abovementioned reasons impact is investigated including their effect on Ukrainian shadow sector forming. The scheme of receipts and expenditures shadow circle with the help of four-sector model is built.

Keywords: shadow economy, macroeconomic players, tax policy, living-wage, receipts and expenditures circle.

Постановка проблеми. Економіка нашої країни переживає глибоку кризу, оскільки значна її частина перебуває в тінювому секторі, що загрожує економічній безпеці і розвитку держави, зменшення авто-

ритету у закордонних інвесторів. На сучасному етапі тінюва економіка проявляється в усіх сферах життя України. За розрахунками німецького вченого Фрідріха Шнайдера з Лінцського університету та його ко-